

Žarko MIRKOVIĆ*

LEKSIKON LIKOVNE UMJETNOSTI CRNE GORE — SLIKE O NAMA

Okupljeni smo na promociji, odmah treba reći, velikog poduhvata, koji je, prije svega podvig njegovih autora, a ne manje i značajan podvig njegovog izdavača, Crnogorske akademije nauka i umjetnosti. O njemu će večeras govoriti neki od njegovih autora: glavni i odgovorni urednik akademik Niko Martinović, prof. dr Saša Brajović sa Filozofskog fakulteta u Beogradu, prof. dr Aleksandar Čilikov, član Crnogorske akademije nauka i umjetnosti, prof. dr Maja Đurić sa Fakulteta umjetnosti Univerziteta Donja Gorica i arhitekta Slobodan Mitrović.

Sudbina ili zadatak malih naroda i malih kultura je da stalno osvješčuju sami sebe pa tek onda da drugima pokazuju i, eventualno, dokažu svoju autentičnost, stvaralačku snagu svojih ljudi i svoje kulturno nasljeđe. Bez knjiga, kakva je Leksikon likovne umjetnosti Crne Gore, to je neuporedivo teže, a u nekim vremenima gotovo i nemoguće. Na takve, prije svega po sadržaju, velike knjige, uvijek se čeka dugo, i mnogo toga o istoriji i kulturi Crne Gore tek treba biti napisano. Knjiga poput ove nikada nije dosta, i prirodno se pitati zašto ih nema više i zašto ih predugo čekamo.

Odgovora je mnogo, i svi znamo onaj kojim često pokrивamo i svoje nedostatke — *malo rukah, malena i snaga*. Ali, njemu bi, ne samo slikovitosti radi, valjalo dodati barem još jedan, i to onaj kojim Njegoš opisuje naše pretke i njihovu nedovoljnu svijest o vlastitim dostignućima:

* Akademik Žarko Mirković, CANU

Za podvige svoje i ne znate, dok čujete od vješta guslara. Suštinski, malo što se u toj svijesti i tom odnosu promijenilo do današnjeg dana, i zato još uvijek čekamo da saznamo mnoge stvari o sebi i svojoj kulturi.

Bogatstvo naše istorije uglavnom nije nepoznato, ali se čini da još uvijek relativno mali krug ljudi poznaje riznicu naše kulture, a pogotovo naše savremeno stvaralaštvo. Naslijedili smo mnoge kulturne podvige prošlog vremena, stvaramo ih i danas, ali nemamo dovoljno obrazovanih ljudi, koji su u potpunosti bili svjesni njihovog značaja, koji bi posjedovali stručnost, kompetenciju, energiju, i konačno, osjećali potrebu ili pozvanost da nam ih opjevaju, i učine nam ih bližim. Kad smo povremeno i imali sreću da se pojave ličnosti koje su svojim radom činile mnogo više od onoga što pripada pojedincu, često nijesmo imali institucije koje su ih mogle pratiti i pomoći da njihova izvanredna dostignuća dopru do najšire javnosti i postanu dio zajedničkog znanja o nama samima.

S druge strane, ne treba zaboraviti da su o onome što imamo pjevali i pjevaju i van Crne Gore — nekada zarad istine i na korist nauci, a nekad vođeni drugačijim ciljevima, pa je dobar dio našeg kulturnog nasljeđa, čak i savremenog stvaralaštva, predstavljan ne kao plod djelovanja ovdašnjih ljudi ili „izvanjaca” na ovom prostoru, već samo kao dio susjednih, većih kultura. Takve tvrdnje su, u najmanju ruku, zamagljivale svijest o nama samima i uticale na dio koji se i danas pita je li naše to što je naše ili je nečije drugo. Ali, i na ovim prostorima u kulturi je nemoguće povlačiti granice, pa malo što može biti samo naše ili samo nečije drugo. Današnja kultura i kulturno nasljeđe Crne Gore, kao i drugih država i prostora, plod je prirodnog, najtješnjeg i viševjekovnog prožimanja autohtonih osobnosti i različitih vanjskih uticaja.

Na sreću, svjedočimo da mnoga naša ograničenja i decenijske mitove polako mijenjaju napori obrazovanih ljudi i odgovornih institucija, sposobnih i opredijeljenih da se bave sobom i svojom kulturom, a da pritom ne poriču da je ponekad ono što nam danas pripada, na određen način vezano i za tradicije drugih. Među takvim, još uvijek rijetkim, učenim i vrijednim ljudima, svakako su i devetnaest uglednih autora, predvođenih glavnim i odgovornim urednikom, akademikom Nikom Martinovićem, koji su pod krovom Crnogorske akademije nauka i umjetnosti, i uz podršku Ministarstva kulture, pune tri godine oblikovali Leksikon likovne umjetnosti Crne Gore.

Kao plod naučne kompetentnosti i zajedničkog harmoničnog djelovanja, u dva toma, na preko 1100 strana, u više od 1500 odrednica, uz 920 ilustracija, po prvi put je, u enciklopedijskoj formi sintetizovano i prezentirano znanje o likovnoj umjetnosti Crne Gore do današnjih dana. Istovremeno, u ovoj knjizi je sublimirano i iskustvo istraživača iz prethodnog vremena, i na neki način zaštićen kontinuitet postojanja i razvoja likovnog stvaralaštva na ovom prostoru, kao i sve bogatstvo različitosti, koje su ga formirale i objedinile u ono na čemu počiva današnja likovna umjetnost i savremena crnogorska kultura.

Leksikon likovne umjetnosti Crne Gore je prvi u nizu koji će se uskoro pojaviti u okviru edicije *Leksikoni* Crnogorske akademije nauka i umjetnosti. On je jedna od velikih i potrebnih knjiga, koja nam, pored ostalog, govori i o načinu na koji treba da doživljavamo ono što danas stvaramo, kao i plodove koje su nam ostavili vjekovi suživota različitih ljudi, religija i kultura, i kako to bogatstvo, u našem vremenu, možemo i moramo razumijevati, čuvati i nadograđivati.

U svakom smislu pionirski poduhvat, vjerovatno i jedan od nagovještaja temeljnih priprema u Crnogorskoj akademiji nauka i umjetnosti za rad na budućoj Enciklopediji Crne Gore, Leksikon likovne umjetnosti Crne Gore je jasna, nedvosmislena i plemenita poruka i kulturnoj i društvenoj javnosti od strane svih koji su ga stvarali. Po načinu na koji je obuhvaćen, obrađen i prezentovan najveći dio našeg kulturnog bogatstva, to je veliki i trajan omaž kulturi i istoriji Crne Gore, a pogotovo njenoj sadašnjosti.

Zasluzene pohvale, koje ponovo upućujemo Uređivačkom savjetu i Redakciji Leksikona, posebno glavnom i odgovornom uredniku, autorima odrednica, kao i likovnom uredniku, uredniku fotografije i brojnim saradnicima, istovremeno znače da Leksikon više ne pripada samo njima, niti Crnogorskoj akademiji nauka i umjetnosti, već da je, formalno od danas, svojina svih koji kulturu osjećaju važnim dijelom vlastitog bića i prostora na kom žive, i koji današnju Crnu Goru vide kao zemlju zajedničkog nasljeđa i civilizovanog života njenih građana.

